

СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

© 2024 ЛОГОША Р. В.

УДК 636:338.43.02:502/504
JEL Classification: Q13; Q57; L66; R11

Логоша Р. В. Стан та особливості державного регулювання ринку органічної продукції в Україні

Метою статті є дослідження сучасного стану й особливостей державного регулювання ринку органічної продукції в Україні. У статті проведено дослідження внутрішнього та зовнішнього ринків органічної продукції, які швидко зростають. Сучасні тенденції світового ринку органічної продукції демонструють поступове зростання попиту на органічні продукти. Українські виробники органічної продукції з кожним роком збільшують обсяги її виробництва і свою частку на зовнішньому ринку. Проте розвиток вітчизняного ринку органічної продукції досі є неконсолідованим і незбалансованим. Розвиток органічного виробництва в Україні стикається з такими проблемами, як недосконала законодавча база, орієнтація виробників на експорт, обмежена номенклатура товарів, нерозвинута інфраструктура органічного ринку тощо. В Україні виробляється понад 400 видів органічної продукції, а обсяг її експорту, навіть в умовах воєнного стану, значно зріс, а країна стала третім найважливішим поставальником органічної продукції до ЄС. Основними напрямками державного регулювання ринку органічної продукції в Україні є створення системи контролю якості органічної продукції на всіх етапах руху товару, інтелектуальна та інформаційна підтримка розвитку ринку та фінансове сприяння розвитку товаровиробників органічної продукції. В Україні органічне виробництво регулюється законодавчо з урахуванням сертифікації операторів органічного сільського господарства, а контроль за цим процесом здійснюють 18 акредитованих міжнародних сертифікаційних органів. В Україні поступово оновлюється законодавство у сфері органіки. Одним із ключових напрямів державного регулювання ринку органічної продукції в Україні відповідно до європейських і світових практик є впровадження системи ринкового нагляду, що забезпечує відповідність продукції вимогам технічних регламентів і підтвердження відсутності загроз для безпеки, здоров'я або інших аспектів захисту суспільних інтересів. У дослідженні встановлено, що державна підтримка виробників органічної продукції (надання бюджетних субсидій, компенсація, відшкодування) передбачена чинним законодавством, проте через відсутність встановленого порядку її розподілу не було створено комісії на регіональному рівні для визначення отримувачів державної підтримки, і багато областей не впровадили регіональні програми підтримки. Нинішнє фінансування органічного виробництва в Україні можливе здебільшого через участь у грантових програмах. Державна політика України у сфері виробництва та реалізації органічної продукції орієнтована на вдосконалення чинного законодавства, впровадження європейських директив, гармонізацію національних стандартів із міжнародними та європейськими. Державне регулювання ринку органічної продукції в Україні вимагає наявності організаційно-правового та економічного механізмів, які стимулюють виробників до органічного виробництва.

Ключові слова: органічна продукція, органічне виробництво, ринок органічної продукції, державне регулювання, законодавче забезпечення, сертифікація, якість продукції.

Бібл.: 22.

Логоша Роман Васильович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри аграрного менеджменту та маркетингу, Вінницький національний аграрний університет (вул. Сонячна, 3, Вінниця, 21008, Україна)

E-mail: Lrv@vsau.vin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6462-5083>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/was/author/record/1013277>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57213193418>

UDC 351:631
JEL Classification: L1

Lohosha R. V. The Status and Features of the State Regulation of the Organic Products Market in Ukraine

The article is aimed at studying the current status and features of the State regulation of the organic products market in Ukraine. The article conducts a study of the domestic and foreign markets of organic products, which are growing rapidly. Current trends in the global organic products market demonstrate a gradual increase in demand for organic products. Ukrainian producers of organic products are increasing their production volumes and their share in the foreign market every year. However, the development of the domestic market of organic products is still unconsolidated and unbalanced. The development of organic production in Ukraine faces such problems as an imperfect legislative framework, producers' orientation towards exports, a limited range of goods, an underdeveloped infrastructure of the organic products market, etc. More than 400 types of organic products are produced in Ukraine, the volume of the relevant exports, even under martial law, has increased significantly, and the country has become the third most important supplier of organic products to the EU. The main directions of the State regulation of the organic products market in Ukraine are the creation of a quality control system for organic products at all stages of the movement of goods, intellectual and informational support for market development and financial assistance for the development of organic producers. In Ukraine, organic production is regulated by law, taking into account the certification of organic agriculture operators, and control over this process is carried out by 18 accredited international certification bodies. Also in Ukraine, legislation in the field of organic matter is being updated gradually. One of the key areas of the State regulation of the organic products market in Ukraine in accordance with European and world practices is the introduction of a system of market surveillance, which ensures the compliance of products with the requirements of technical regulations and verifies absence of threats to safety, health or other aspects of the protection of public interests. The study found that the State support for organic producers (provision of budget subsidies, compensation, reimbursement) is provided for by the current legislation, however, due to the lack of an established procedure for its distribution, no commissions were created at the regional level to determine the recipients of State support, and

many regions did not implement regional support programs. The current financing of organic production in Ukraine is possible mainly through participation in grant programs. The State policy of Ukraine in the field of production and sale of organic products is focused on improving the current legislation, implementing European directives, harmonizing national standards with international and European ones. The State regulation of the organic products market in Ukraine requires the presence of organizational, legal and economic mechanisms that stimulate producers to organic production.

Keywords: organic products, organic production, organic products market, State regulation, legislative support, certification, product quality.

Bibl.: 22.

Lohosha Roman V. – Doctor of Sciences (Economics), Professor, Head of the Department of Agricultural Management and Marketing, Vinnytsia National Agrarian University (3 Soniachna Str., Vinnytsia, 21008, Ukraine)

E-mail: Lrv@vsau.vin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6462-5083>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/1013277>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57213193418>

Світовий ринок органічної продукції протягом останніх 30 років демонструє стрімке зростання, а органічні продукти стають альтернативою традиційним продуктам харчування. Зростання попиту на органічну продукцію в зарубіжних країнах відкриває нові експортні можливості для вітчизняних виробників органічної продукції. Хоча на шляху розвитку вітчизняного ринку органічної продукції є дуже багато проблем, цей ринок має значний потенціал, що забезпечуватиме, з однієї сторони, подальший економічний розвиток суб'єктів ринку, а з іншої – споживачів якісною органічною продукцією.

У сучасних умовах ринку виробництво та реалізація органічної продукції регулюється державою з метою організації та ефективної діяльності підприємств, дотримання норм чинного законодавства, захисту прав споживачів і державних інтересів. Державне регулювання ринку органічної продукції є важливим аспектом цього процесу, оскільки воно потребує узгодження економічної політики, екологічної стратегії та відповідної нормативно-правової бази.

Подолання існуючих проблем і диспропорцій у цій сфері потребує розробки і впровадження державної політики щодо регулювання органічного ринку, підтримки виробників у розвитку органічного виробництва та впровадження заходів для заохочення раціонального та ефективного використання землі.

Дослідженню питань державного регулювання ринку органічної продукції в Україні присвячені наукові праці таких науковців, як Баян А. В., Гришова І. Ю., Мацибора Т. В., Негоденко В. С., Малік М. Й., Ковальова О. В., Пасхавер Б. Й., Саблук П. Т., Ніколюк О. В., Шабатура Т. С., Шпикуляк О. Г., Хаустова В. Є., Яців І. Б. та інших. Однак питання державного регулювання ринку органічної продукції з можливістю імплементації зарубіжного досвіду потребують подальшого дослідження та наукового обґрунтування.

Метою статті є дослідження сучасного стану і особливостей державного регулювання ринку органічної продукції в Україні.

Органічне сільське господарство, практикується майже в усіх країнах світу. Ринок органічної продукції швидко зростає не лише в країнах ЄС, Північній Америці та Японії, де зосереджені найбільші ринки, але й у країнах, що розвиваються.

У 2022 році світовий ринок органічної продукції склав майже 135 млрд євро, де провідними гравцями були США – 56,6 млрд євро, Німеччина – 15,3 млрд євро та Китай – 12,4 млрд євро. [1]. Світовий ринок органічної продукції щорічно зростає в середньому на 10 % і, за прогнозами, у 2026 році становитиме близько 220 млрд дол. США [2, с. 494].

Основними напрямками розвитку світового ринку органічної продукції є:

- 1) великотоварне виробництво і реалізація органічної продукції зі значними інвестиціями (США, Канада, Нідерланди);
- 2) дрібнотоварне виробництво і реалізація органічної продукції з орієнтацією на експорт (Україна, Африканські країни);
- 3) дрібне та середнє виробництво з відповідним рівнем державної підтримки (країни ЄС);
- 4) змішані моделі, залежно від державної політики та попиту (країни Східної Європи, Азії) [3, с. 166].

Більшість споживачів органічної продукції зосереджені переважно в економічно розвинених країнах, де ціни на таку продукцію вищі порівняно з традиційною. Це обумовлено більшою собівартістю виробництва та потребою враховувати додаткові витрати, такі як охорона навколишнього середовища, поліпшення умов утримання сільськогосподарських тварин, збереження родючості ґрунтів і розвиток сільських територій.

За розрахунками експертів, середня річна витрата на органічну продукцію у світі становить 8 євро на людину, а найбільше витрачають на 1 жителя в Швейцарії – 221 євро, Люксембургу – 164 євро та Данії – 162 євро. Продовольча та сільськогосподарська організація ООН прогнозує подальше зростання попиту на органічні продукти, пов'язане з економічним розвитком країн, підвищенням рівня освіти та доходів населення.

Сучасні тенденції світового ринку органічної продукції демонструють поступове зростання попиту на органічні продукти. Українські виробники органічної продукції з кожним роком збільшують обсяги виробництва органічної продукції і свою частку на світовому ринку. Проте розвиток вітчизняного ринку органічної продукції поки що є неконсолідованим [4, с. 38; 5]. Водночас ринок органічної продукції в Україні є незначним за обсягом, а отже, немає сформованої розвинутої інфраструктури для його подальшого розвитку [6, с. 21]. У зв'язку з цим особливо актуальним стає питання правового регулювання та забезпечення державної фінансової підтримки для виробників органічної продукції.

Органічне виробництво характеризується впливом декількох факторів, які в цілому визначають тенденції розвитку ринку органічної продукції в Україні. Економічні фактори проявляються у готовності кінцевих споживачів платити за органічні продукти вищу ціну. Проте органічне виробництво вимагає значних інвестиційних вкладень і призводить до підвищення собівартості через зниження урожайності на перехідному етапі, особливо за умов низької родючості ґрунтів та природної продуктивності тварин. Позитивною стороною впровадження органічних технологій є значне зменшення витрат (від 30 % до 97 %) на агрохімікати та паливно-мастильні матеріали [7, с. 830]. Соціальні фактори формують підвищений попит на застосування ручної праці при впровадженні органічних технологій, що відкриває можливості для дрібних виробників. Екологічні фактори пов'язані з відновленням сільськогосподарських земель через використання сівозмін, зелених добрив, біологічного захисту від шкідників, а також мінімальним впливом на ґрунт, зменшенням забруднення водою і атмосфери завдяки обмеженню використання мінеральних добрив та збереженню біорізноманіття через заборону ГМО.

Ринок органічної продукції в Україні за останні роки динамічно розвивається, що зумовлено зростанням попиту на екологічно чисту та безпечну продукцію, як в межах країни, так і на міжнародному рівні. Європейський Зелений Курс,

ухвалений ЄС у 2019 році, став важливим стимулом для розвитку органічного виробництва в Україні.

Водночас в Україні розвиток органічного виробництва стикається з проблемами, такими як недосконала законодавча база, в якій чітко не окреслено роль держави у цій сфері. До інших супутніх проблем цього ринку слід віднести орієнтацію виробників органічної продукції на експорт (з усього обсягу продажу органічної продукції в Україні, 90 % припадають на експорт і лише 10 % – на внутрішній ринок), недостатній розвиток внутрішнього ринку сертифікованої органічної продукції, обмежена номенклатура товарів (здебільшого зернові та олійні культури), нерозвинута інфраструктура органічного ринку, недостатня обізнаність споживачів про переваги органічної продукції та брак інвестицій у розвиток бізнес-проектів виробництва та реалізації органічної продукції. Подолання цих проблем сприятиме подальшому розвитку як вітчизняного ринку органічної продукції, що є важливим для продовольчої безпеки та здоров'я населення України.

За даними Федерації органічного руху України, внутрішній ринок органічної продукції почав стрімко зростати з 2000-х років. Так, у 2005 р. обсяги виробництва та реалізації органічної продукції склали 200 тис. євро, у 2009 р. – 1,2 млн євро, у 2013 р. – 12,2 млн євро, у 2017 р. – 29,4 млн євро, у 2023 р. – 36 млн євро [8].

За інформацією Міністерства аграрної політики та продовольства України, на початку 2024 року в Україні працював 481 оператор органічного виробництва, з яких 431 – це сільськогосподарські виробники, що сертифіковані відповідно до еквівалентних стандартів Регламенту Ради ЄС (№834/2007 та NOP (США) [9].

Завдяки глобальному підвищенню попиту на органічну продукцію вітчизняні виробники мають перспективи для подальшої реалізації експортного потенціалу, поглиблення міжнародних зв'язків, збільшення доходів від реалізації експортного постачання органічної продукції та впровадження нових органічних технологій, які підтримують та покращують природне середовище [10].

В Україні виробляється понад 400 видів органічної продукції, і обсяг її експорту в 2023 році досяг 244 млн дол. США [9]. Україна стала третім найважливішим постачальником органічної продукції до ЄС. Вітчизняна органічна продукція, така як зерно, бобові, олійні культури, ягоди, масло, крупи та молочні продукти, експортуються до країн Європейського Союзу, США, Канади, Швейцарії, ОАЕ, Нової Зеландії, Японії та інших країн світу.

Україна, маючи значний потенціал для виробництва органічної продукції, її експорту і споживання, досягла помітного прогресу в розвитку цього сектора. Для сприяння діяльності виробників у сфері органічного виробництва держава повинна впроваджувати організаційно-правові та соціально-економічні механізми, що забезпечують співпрацю з виробниками в ринкових умовах.

Основні напрямки державного регулювання ринку органічної продукції в Україні включають:

- 1). створення системи контролю якості органічної продукції на всіх етапах руху товару;
- 2) інтелектуальну та інформаційну підтримку розвитку ринку;
- 3) фінансове сприяння розвитку товаровиробників органічної продукції.

Державна підтримка розвитку ринку органічної продукції в Україні повинна передусім забезпечувати підвищення якості органічної продукції, що сприятиме сталому розвитку аграрного сектора економіки та розширювати можливості для впровадження інновацій [11, с. 218].

Згідно із Законом України від 21 грудня 2010 року № 2818-VI, яким затверджено Основні засади (стратегії) державної екологічної політики України до 2020 року, серед головних завдань для забезпечення екологічно збалансованого природокористування в аграрному секторі є створення умов для активного впровадження екологічно орієнтованих і органічних технологій у сільському господарстві, збільшення площ їх використання вдвічі та досягнення частки земель, що використовуються для органічного виробництва, до 7 % до 2020 року [12].

Органічне виробництво передбачає дотримання встановлених стандартів, сертифікацію та регулярні інспекції. Згідно із Законом України № 191-VIII «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», органічна продукція – це продукція, вироблена відповідно до сертифікованих стандартів без використання хімічних добрив, пестицидів, ГМО та консервантів, із застосуванням методів, визначених законом, для збереження природних ресурсів і отримання екологічно чистої продукції [13]. Проте вітчизняні виробники проходять процедуру органічної сертифікації в основному зарубіжними представництвами за діючими міжнародними стандартами, тоді як частка вітчизняних – також недержавних – органів стандартизації (Біолайн та Органік Стандарт) складає лише 11 % до загалу.

В Україні органічне виробництво регулюється законодавчо з урахуванням сертифікації операто-

рів органічного сільського господарства. Контроль та моніторинг за цим процесом здійснюють 18 акредитованих міжнародних сертифікаційних органів, які внесені до офіційного переліку визнаних органічних органів сертифікації для України відповідно до Регламенту ЄС 1235/2008. Більшість українських операторів органічного виробництва сертифіковані за стандартом ЄС, який відповідає Регламентам ЄС № 834/2007 і № 889/2008, що використовується як для експорту, так і для внутрішнього ринку. Сприяє експорту української органічної продукції до ЄС Угода про асоціацію, яка запровадила зону вільної торгівлі та знизилася торговельні бар'єри між країнами.

У рамках цієї угоди в Україні поступово оновлюється законодавство в сфері органіки. Зокрема, у липні 2018 року Верховна Рада ухвалила Закон «Про основні положення та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» [14], що входить до дорожньої карти пріоритетних ініціатив та визначає правові засади у цій сфері та сприяє розвитку вітчизняного ринку органічної продукції.

Підставою для оновлення законодавства в галузі органічного виробництва є те, що положення чинного закону не забезпечують належного функціонування ринку органічної продукції, що сприяє появі фальсифікованої органічної продукції на ринку і дозволяє уникати відповідальності за порушення законодавства. Це має негативний вплив на захист прав споживачів і породжує недобросовісну конкуренцію серед підприємств. Одним із основних недоліків чинного закону є його невідповідність нормам ЄС. Цей закон має перевагу у вигляді більш чіткого регулювання принципів сертифікації та посилення відповідальності за порушення вимог щодо виробництва, обігу та маркування органічної продукції [15, с. 38].

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, ратифікована Законом України від 16 вересня 2014 року, передбачає підтримку сучасного й сталого сільськогосподарського виробництва з урахуванням захисту навколишнього середовища та тварин, зокрема, сприяння впровадженню методів органічного виробництва і використання біотехнологій через поширення найкращих практик. Проте ринок органічної продукції в Україні розвивається досить повільно.

Одним із ключових напрямів державного регулювання ринку органічної продукції в Україні відповідно до європейських і світових практик є впровадження системи ринкового нагляду. Метою ринкового нагляду є забезпечення відповіднос-

ті продукції, яка вже присутня на ринку, вимогам технічних регламентів і підтвердження відсутності загроз для безпеки, здоров'я або інших аспектів захисту суспільних інтересів. Запобігання поширенню небезпечної продукції забезпечується шляхом імплементації норм і принципів ринкового нагляду країн ЄС у національне законодавство, зокрема, відповідно до Регламенту (ЄС) № 765/2008 Європейського Парламенту і Ради від 9 липня 2008 р. та Директиви 2001/95/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 3 грудня 2001 р. щодо загальної безпеки продукції [16, с. 168].

Впровадження таких норм в Україні стало можливим завдяки прийняттю у 2011 році законів «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» та «Про загальну безпеку нехарчової продукції». Якщо в місцях продажу виявляється продукція, що не відповідає встановленим вимогам або становить серйозний ризик для людей, вона оперативним чином вилучається з усіх каналів продажу, щоб запобігти її потраплянню на споживчий ринок України. У разі виявлення контрафактної або фальсифікованої продукції митні та правоохоронні органи отримують негайне повідомлення для відповідних дій [17, с. 11].

Аналізуючи регіональне та місцеве законодавство, варто зазначити, що і на місцевих рівнях передбачено стимулювання та підтримка органічного способу ведення сільськогосподарської діяльності.

Правове регулювання державної підтримки виробників органічної продукції варто розглядати як комплекс заходів, розроблених і впроваджених державою через прийняття спеціальних нормативно-правових актів. Ці заходи спрямовані на створення сприятливих економічних та організаційних умов для виробництва органічної продукції. Держава має забезпечити виробникам органічної продукції рівний доступ до всіх видів ресурсів (трудових, консультаційних, фінансових, технічних тощо), необхідних для цього виробництва. Згідно із Законом України від 24 червня 2004 р. «Про державну підтримку сільського господарства України» передбачені конкретні заходи державної підтримки виробників органічної сільськогосподарської продукції [18]. До таких заходів відносяться: надання бюджетних субсидій на одиницю оброблюваних угідь або на одну голову ВРХ; компенсація до 30 % витрат на сертифікацію органічного виробництва; та відшкодування до 30 % витрат на придбання дозволених засобів захисту рослин, добрив, насіння, садивного матеріалу та кормів. У Державному бюджеті України на 2021 рік також були передбачені кошти для підтримки органічного виробництва.

Однак через відсутність встановленого порядку їх розподілу не було створено комісії на регіональному рівні для визначення отримувачів державної підтримки, і багато областей не впровадили регіональні програми підтримки [19]. Ця ситуація залишається не вирішеною на даний час. Для порівняння: законодавство ЄС передбачає надання допомоги виробникам органічної продукції в розмірі 450–900 євро на 1 га сільськогосподарських земель. Крім того, в країнах ЄС сертифікація часто частково або повністю субсидується.

Нині фінансування органічного виробництва в Україні можливе здебільшого через участь у грантових програмах. У 2022 році в Україні була започаткована програма «Підтримка органічного сектора в Україні», ініційована об'єднанням «Органічна Ініціатива». Її основна мета – підтримати стійкість та розвиток органічного сектора України в середньо- та довгостроковій перспективі, а також надати допомогу виробникам органічних продуктів, чії площі розміщені в Житомирській, Київській, Чернігівській, Харківській та Сумській областях, що перебували під окупацією протягом перших місяців вторгнення російської федерації.

Державна політика України у сфері виробництва та реалізації органічної продукції орієнтована на вдосконалення чинного законодавства, впровадження європейських директив, гармонізацію національних стандартів з міжнародними та європейськими для забезпечення відповідності продукції технічним регламентам, закріпленим у Законі про органічну продукцію Ради Європейського Співтовариства № 2092/91 від 24 червня 1991 року, а також у Регламентах ЄС № 834/2007 та № 889/2008 та Законі України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» з поправками від 06.06.2019 р. № 2749-VIII [20, с. 63; 21].

Україна підтверджує свій чіткий євроінтеграційний курс, визначивши пріоритетом 2024 року адаптацію національного органічного законодавства до органічного регулювання ЄС. У німецькому Нюрнберзі на міжнародній виставці органічних продуктів BIOFACH 2024, де Україна представила державний логотип для органічної продукції [9].

Державна підтримка експорту органічної продукції з України здійснюється державною установою – «Офіс з розвитку підприємництва та експорту», який з 2019 року почав підтримувати органічний експортний ринок України. Ця установа сприяє розвитку потенціалу українських експортерів органічної продукції, просуванню органічного сектора та формуванню позитивного іміджу України як надійного постачальни-

ка органічної продукції за кордоном. Офіс активно підтримує та організовує різноманітні заходи для органічних експортерів, зокрема, національні павільйони на ключових міжнародних торговельних виставках, таких як Biofach (Нюрнберг, Німеччина), Anuga (Кельн, Німеччина) та Middle East Organic & Natural Products Expo (Дубай, ОАЕ) [9].

23 вересня 2024 року в Україні втретє відсвяткували Органічний день разом із ЄС, що відбувся у форматі міжнародної конференції, що є важливою подією в рамках стратегії євроінтеграції України. Цей захід є свідченням послідовної реалізації Зеленого курсу ЄС в органічному секторі України та сприятиме підвищенню рівня обізнаності про органічні продукти серед споживачів в Україні, поширенню практик органічного виробництва та консолідації органічного сектора України/

Розвиток органічного виробництва є важливою політичною ціллю країн ЄС. Серед основних європейських документів, що регулюють сферу органічного виробництва, варто виділити Постанову Ради (ЄС) № 834/2007 від 28 червня 2007 року, яка визначає основні вимоги до виробництва і маркування органічної продукції та замінює Постанову (ЄС) № 2092/91. Цей документ чітко встановлює цілі, принципи і правила органічного виробництва, спрямовані на забезпечення прозорості, посилення довіри споживачів та уніфікацію розуміння концепції органічного виробництва. Подальші детальні правила щодо вимог органічного виробництва, маркування і контролю зазначені в Постанові Ради (ЄС) № 889/2008 від 5 вересня 2008 року, а також у Постанові Ради (ЄС) № 1235/2008 від 8 грудня 2008 року, яка визначає процедури імпорту органічної продукції з третіх країн.

Іншим поширеним підходом до регулювання органічного виробництва є розробка комплексних Програм розвитку органічного сільського господарства, що інтегрують правові та організаційні заходи в єдиний план дій, створюючи загальну передумову розвитку внутрішнього ринку органічної продукції країни [22].

Досвід розвинених країн показує, що державне регулювання ринку органічної продукції включає:

- 1). підтримку виробників органічної продукції різних організаційно-правових форм;
- 2) сприяння розвитку маркетингової діяльності по виробництву, ціноутворення, збуту та просуванню органічної продукції на основі підтвердження її якості на всіх етапах (від виробництва до кінцевого споживання);

- 3). розробку та удосконалення нормативно-правової бази щодо виробництва й реалізації органічної продукції;
- 4) підтримку наукових досліджень у цій сфері виробництва та реалізації органічної продукції;
- 5) інформаційно-консультаційну допомогу виробникам і споживачам органічної продукції;
- 6) регулювання експорту та імпорту органічної продукції.

Усі зазначені напрями державного регулювання ринку органічної продукції потребують значних фінансових ресурсів, зокрема у вигляді прямих субсидій.

На етапі становлення ринку органічної продукції в Україні важливі не лише заходи державного регулювання, а й пряма фінансова підтримка виробників органічних товарів.

У зарубіжних країнах світу для стимулювання ринку органічної продукції широко використовуються преміальні ціни, які дозволяють встановлювати ціни на органічну продукцію на вищому рівні порівняно з продукцією, що вирощена / вироблена за традиційними технологіями. Такий підхід демонструє важливість створення ефективної системи державної підтримки, враховуючи позитивний досвід зарубіжних країн, але з адаптацією до специфіки вітчизняних умов.

Державне регулювання ринку органічної продукції в Україні вимагає наявності організаційно-правового та економічного механізмів, які стимулюють виробників до органічного виробництва. Організаційно-правовий механізм включає ліцензування, особливості маркування органічної продукції, нормативи оцінки якості природних ресурсів, екологічний контроль і моніторинг земель, а також природоохоронні заходи. Економічний механізм передбачає субсидування відсоткових ставок за інвестиційними кредитами, часткову компенсацію витрат на виробництво органічної продукції, страхування посівів і податкові пільги.

В Україні необхідно розробити державну стратегію розвитку ринку органічної продукції, адже конкуренція з іноземними виробниками, які користуються державною підтримкою, постійно зростає. Державне регулювання має забезпечувати високу якість органічної продукції, сприяти впровадженню інновацій, а також надавати інформаційну та консультаційну підтримку всім учасникам ринку.

ВИСНОВКИ

Аналіз вітчизняного та європейського законодавства щодо виробництва і реалізації органічної продукції, а також тенденції розвитку внутрішнього та зовнішнього ринків органічної продукції вказують на те, що органічний сектор є перспективним і важливим напрямом економічної діяльності як для ЄС, так і для України. Швидке зростання кількості операторів органічного ринку в Україні, які дотримуються стандартів органічного виробництва, та розширення площ органічних земель в Україні і світі загалом підтверджують динамічний розвиток цього сектора.

Питання державної фінансової підтримки виробництва органічної продукції в Україні врегульовані недостатньо, оскільки на державному рівні мають бути створені юридичні та фінансові умови для забезпечення подальшого розвитку виробництва органічної продукції рослинництва. Окрім фінансової, мають бути передбачені і інші види державної підтримки органічного виробництва, зокрема щодо кадрового та інформаційно-консультативного забезпечення.

Для подальшого розвитку вітчизняного ринку органічної продукції державне регулювання має бути реалізоване в напрямі сприяння розвитку кооперації серед виробників органічної продукції, формування ефективної національної системи сертифікації та контролю за якістю органічної продукції, фінансової та інвестиційної підтримки держави та встановлення партнерських відносин між виробниками та іншими учасниками ринку органічної продукції. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. FiBL Statistics – European and global organic farming statistics. URL: <https://statistics.fibl.org/index.html>
2. Yatsenko O., Ovcharenko A. Global Organic Food Market: Insights, Challenges and Opportunities. *LEMiMA*. 2019 (19-21 April 2019). P. 489–506. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/32669/Lem_19_2_489.pdf?sequence=1
3. Вдовиченко А. Державне регулювання ринку продукції органічного сільського господарства. *Економічний дискурс*. 2017. № 2. С. 164–171.
4. Гафурова О. В. Деякі аспекти правового регулювання державної підтримки виробників органічної сільськогосподарської продукції за законодавством України та ЄС // Правові засади ведення органічного землеробства : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 29–30 верес. 2017 р.). Харків : Доміно, 2017. С. 36–39.

5. Логоша Р. В., Підвальна О. Г. Фактори розвитку ринку продукції органічного овочівництва в Україні. *Інтернаука. Серія : «Економічні науки»*. 2018. № 11. URL: <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/17243.pdf>
6. Галуцьких Н. А., Дідорчук І. Л. Сучасні тенденції на світовому ринку органічних продуктів. *Бізнес Інформ*. 2024. № 2. С. 20–24. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-2-20-26>
7. Мельник І. О., Кучина М. С. Державне регулювання розвитку ринку органічної сільськогосподарської продукції в Україні та світі. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 8. С. 828–832.
8. Федерація органічного руху в Україні. URL: <https://organic.com.ua/doczilnist-rozvytku-v-ukrayini/>
9. Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/>
10. Міщенко Д. А. Державне регулювання ринку органічної сільськогосподарської продукції в Україні: сучасні реалії та перспективи розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 8. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1284>
11. Логоша Р. В., Підвальна О. Г., Кричковський В. Ю. Потенціал та проблеми розвитку вітчизняного ринку органічного овочівництва. *Бізнес Інформ*. 2019. № 1. С. 215–220. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2019_1_31
12. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року : Закон України від 28.02.2019 р. № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2818-17#Text>
13. Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини : Закон України від 10.07.2018 р. № 2496-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/425-18#Text>
14. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції : Закон України 10.07.2018 р. № 2496-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text>
15. Батигіна О. М. Правове регулювання органічного виробництва сільськогосподарської продукції. *Право та інновації*. 2018. № 3. С. 35–41.
16. Лівінський А. І. Державне регулювання, сертифікація виробництва та реалізація органічної продукції в Україні. *Бізнес Інформ*. 2020. № 6. С. 167–173.
17. Баян А. В. Внесок аграрної науки в розвиток органічного виробництва. *Вісник аграрної науки*. 2013. № 11. С. 9–12.
18. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24.06.2004 р. № 1877-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>
19. Мінекономіки заважає виробникам органічної продукції отримати держпідтримку. URL:

- <https://agropolit.com/blog/484-minekonomiki-zavajaye-virobnikam-organichnoyi-produktsiyi-otrimatiderjpidtrimku>
20. Гришова І. Ю., Федоркін Д. В. Функціонування механізму управління екологічною безпекою аграрного виробництва. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2018. № 1. С. 59–69.
DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2018.01.09>
  21. Логоша Р. В., Дяченко М. В. Теоретико-методологічні основи формування державного регулювання процесів інноваційного розвитку АПК в умовах глобальних трансформацій. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 11 (17). С. 138–152.
DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-11\(17\)-138-152](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-11(17)-138-152)
  22. Щербина С. В. Нормативно-правовий механізм державного регулювання виробництва та обігу органічних продуктів харчування. URL: http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/5485/1/Organik_2015_604-615.pdf
- REFERENCES**
- Balian, A. V. "Vnesok ahrarnoi nauky v rozvytok orhanichnoho vyrobnytstva" [Contribution of Agricultural Science to the Development of Organic Production]. *Visnyk ahrarnoi nauky*, no. 11 (2013): 9-12.
- Batyhina, O. M. "Pravove rehulivannia orhanichnoho vyrobnytstva silskohospodarskoi produktsii" [Legal Regulation of Organic Production of Agricultural Products]. *Pravo ta innovatsii*, no. 3 (2018): 35-41.
- "FiBL Statistics - European and global organic farming statistics". <https://statistics.fibl.org/index.html>
- Federatsiia orhanichnoho rukhu v Ukraini. <https://organic.com.ua/doczilnist-rozvytku-v-ukrayini/>
- Hafurova, O. V. "Deiaki aspekty pravovoho rehulivannia derzhavnoi pidtrymky vyrobnykiv orhanichnoi silskohospodarskoi produktsii za zakonodavstvom Ukrainy ta YeS" [Some Aspects of the Legal Regulation of State Support for Producers of Organic Agricultural Products Under the Legislation of Ukraine and the EU]. *Pravovi zasady vedennia orhanichnoho zemlerobstva*. Kharkiv: Domino, 2017. 36-39.
- Halutskykh, N. A., and Didorchuk, I. L. "Suchasni tendentsii na svitovomu rynku orhanichnykh produktiv" [The Current Trends in the World Market of Organic Products]. *Biznes Inform*, no. 2 (2024): 20-26.
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-2-20-26>
- Hryshova, I. Yu., and Fedorkin, D. V. "Funktsionuvannia mekhanizmu upravlinnia ekolohichnoiu bezpekoiu ahrarnoho vyrobnytstva" [Functioning of the Mechanism of Management of Environmental Safety of Agricultural Production]. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*, no. 1 (2018): 59-69.
DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2018.01.09>
- [Legal Act of Ukraine] (2004). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2018). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/425-18#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2018). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2019). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2818-17#Text>
- Livinskyi, A. I. "Derzhavne rehulivannia, sertyfikatsiia vyrobnytstva ta realizatsiia orhanichnoi produktsii v Ukraini" [The Governmental Regulation, Certification of Production and Sale of Organic Products in Ukraine]. *Biznes Inform*, no. 6 (2020): 167-173.
- Lohosha, R. V., and Diachenko, M. V. "Teoretyko-metodolohichni osnovy formuvannia derzhavnoho rehulivannia protsesiv innovatsiinoho rozvytku APK v umovakh hlobalnykh transformatsii" [Theoretical and Methodological Foundations of the Formation of State Regulation of the Processes of Innovative Development of the Agricultural Industry in the Conditions of Global Transformations]. *Aktualni pytannia u suchasni nauki*, no. 11(17) (2023): 138-152.
DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-11\(17\)-138-152](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-11(17)-138-152)
- Lohosha, R. V., and Pidvalna, O. H. "Faktory rozvytku rynku produktsii orhanichnoho ovochivnytstva v Ukraini" [Factors of Market Development of Organic Vegetable Growing Products in Ukraine]. *Internauka. Seriya: Ekonomichni nauky*. 2018. <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/17243.pdf>
- Lohosha, R. V., Pidvalna, O. H., and Krychkovskiy, V. Yu. "Potentsial ta problemy rozvytku vitchyznianoho rynku orhanichnoho ovochivnytstva" [The Potential and Problems of Development of the National market of Organic Vegetable Growing]. *Biznes Inform*. 2019. http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2019_1_31
- "Minekonomiky zavazhaie vyrobnykam orhanichnoi produktsii otrymaty derzhpidtrymku" [The Ministry of Economy Prevents Producers of Organic Products From Receiving State Support]. <https://agropolit.com/blog/484-minekonomiki-zavajaye-virobnikam-organichnoyi-produktsiyi-otrimatiderjpidtrimku>
- Melnyk, I. O., and Kuchyna, M. S. "Derzhavne rehulivannia rozvytku rynku orhanichnoi silskohospodarskoi produktsii v Ukraini ta sviti" [State Regulation of the Market Development of Organic Agricultural Products in Ukraine and the World]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, no. 8 (2015): 828-832.
- Ministerstvo ahrarnoi polityky ta prodovolstva Ukrainy. <https://minagro.gov.ua/>
- Mishchenko, D. A. "Derzhavne rehulivannia rynku orhanichnoi silskohospodarskoi produktsii v Ukraini: suchasni realii ta perspektyvy rozvytku" [State Regulation of the Market of Organic Agricultural Products in Ukraine: Modern Realities and Prospects for Development]. *Derzhavne upravlin-*

nia: udoskonalennia ta rozvytok. 2018. <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1284>

Shcherbyna, S. V. "Normatyvno-pravovyi mekhanizm derzhavnoho rehuliuвання vyrobnytstva ta obihu orhanichnykh produktiv kharchuvannia" [Regulatory and Legal Mechanism of State Regulation of Production and Circulation of Organic Food Products]. http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/5485/1/Organik_2015_604-615.pdf

Vdovychenko, A. "Derzhavne rehuliuвання rynku produktii orhanichnoho silskoho hospodarstva" [State Regulation of the Organic Agriculture Products Market]. *Ekonomichnyi dyskurs*, no. 2 (2017): 164-171.

Yatsenko, O., and Ovcharenko, A. "Global Organic Food Market: Insights, Challenges and Opportunities". LEMiMA. 2019 (19-21 April 2019). https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/32669/Lem_19_2_489.pdf?sequence=1

УДК 631.1:658.512

JEL Classification: Q13; Q15; L25; L66

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-10-231-239>

УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЧНИМ РОЗВИТКОМ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ЇХ ЕФЕКТИВНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

© 2024 ОЛІЙНИК Т. І., ДУБИНА В. В.

УДК 631.1:658.512

JEL Classification: Q13; Q15; L25; L66

Олійник Т. І., Дубина В. В. Управління стратегічним розвитком аграрних підприємств для досягнення їх ефективної конкурентоспроможності

У статті розглянуто основи стратегічного планування в аграрних підприємствах як ключового елемента забезпечення їхнього сталого розвитку та адаптації до ринкових змін. Основною метою дослідження є формулювання рекомендацій щодо покращення стратегічного управління, заснованих на аналізі ринкових умов і внутрішніх ресурсів підприємств. Використовуючи SWOT-аналіз, автори ідентифікують сильні та слабкі сторони підприємств, а також можливості і загрози, з якими вони стикаються. Зокрема, вказується на важливість сегментації ринку для визначення цільових груп споживачів і адаптації продуктів до їхніх потреб. У статті також висвітлено етапи розширення на нові ринки, а саме вибір цільового ринку, адаптацію продукції та укладення угод з місцевими дистриб'юторами. Авторами підкреслено необхідність модернізації виробничої та логістичної інфраструктури, впровадження новітніх технологій і розробки ефективної маркетингової стратегії. Акцентовано увагу на важливості моніторингу й оцінки результатів, які дозволяють своєчасно коригувати стратегічні цілі. У висновках наголошено на перспективності подальших досліджень у напрямку екологічної стійкості, використання цифрових технологій і аналізу даних, що сприятиме підвищенню адаптивності аграрних підприємств до викликів сучасного ринку. Стаття є корисним ресурсом для фахівців аграрного сектора, які прагнуть покращити свої стратегічні підходи та забезпечити конкурентоспроможність.

Ключові слова: стратегічне планування, аграрні підприємства, SWOT-аналіз, розширення ринків, модернізація, маркетингова стратегія, моніторинг, конкурентоспроможність.

Рис.: 4. **Табл.:** 4. **Бібл.:** 16.

Олійник Тетяна Іванівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедр економіки, підприємництва та управління підприємствами, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (просп. Науки, 72, Дніпро, 49010, Україна)

E-mail: tetanaoliinyk@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1224-3790>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/T-4475-2017>

Дубина Валерія Вікторівна – студент, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (просп. Науки, 72, Дніпро, 49010, Україна)

E-mail: missvsotula@gmail.com

UDC 631.1:658.512

JEL Classification: Q13; Q15; L25; L66

Oliiynik T. I., Dubyna V. V. Management of Strategic Development of Agrarian Enterprises to Achieve Their Effective Competitiveness

The article considers the basics of strategic planning in agrarian enterprises as a key element of ensuring their sustainable development and adaptation to market changes. The main aim of the study is to formulate recommendations for improving strategic management, based on the analysis of market conditions and internal resources of enterprises. Using SWOT analysis, the authors identify the strengths and weaknesses of enterprises, as well as the opportunities and threats they face. In particular, the importance of market segmentation is pointed out to identify target groups of consumers and adapt products to their needs. The article also highlights the stages of expansion into new markets, namely the selection of the target market, the adaptation of products and the conclusion of agreements with local distributors. The authors underline the need to modernize production and logistics infrastructure, introduce